

ÁŠŠEČILGEHUS | SAKSFRAMLEGG

čoahkkín | møte : Landsmøte 2022

beaivi ja báiki | tid og sted : 23.9 –25.9 - Áltá

áššenummar | saksnummer : 2022/9

áššemeannudeaddji | saksbehandler : riikkastivrra/landsstyret

mildosat | vedlegg :

- NSRs tilflytningsplan
- NSRs arbeidsplassutvalg

2022/9 EALLI SÁPMI - IELLE SAEPMIE

NSR 47. riikkačoahkkín fuomášuhtta ahte dálkkádat ja biras leat min stuorámuš globála hástalusán.

Olbmuđ dagahan dálkkádatrievdamiid váikkuhusat dovdojit ja dovdogohtet dađi mielde vel eambo davvin,

maiddái Sámis, jus máilmmi jođiheaddjit eai nagot gávdat čovdosiid olahit Pariisašiehtadusa dálkkádatmihtuid ja dan doaivaga maid máilmmiservodat čájeha ON guoddevašvuoda mihttomeriid bokte.

Vuođđoealáhusat min guovlluin dovdet globála liegganeami ja dálkkádatrievdamiid váikkuhusaid buot garrasepmosiid beaivválaččat, muhto váikkuhusat čuohtogot maddái midjiide buohkaide. Gáibádušat dahkagoahtit juoidá olbmuđ ja eananspáppa ovddas, ovddastit maddái hástalusaid sápmelaččaide ja sámi guovlluide, ja maddái álgoálbmogiidda miehtá máilmmi.

NSR ulbmilparagráfa dadjá NSR galgá árvvusatnit olbmo sorjavešvuoda lundui. Dát árvvusatnin min ja buot eallima sorjavešvuoha lundui lea garra deattu vuolde. Dát mearkaša ahte NSR ferte vuoruhit

árvvusatnit dan ahte buot mat mii leat, ja maid mii bargat, lea dan duohken ahte mii nagodit doalahit biologalaš valljivuođa. NSR ferte maid goazahit globála liegganeami ja vuosttaldit daid fáktoriid mat váikkuhit ahte sisabahkkemat guovlluin mat geavahuvvojit sámi doaimmaide ja ealáhusaide, čujuhuvvojit leat dárbbášlaččat dálkkádaga dihte. NSR bidjá NSR bargosadjelávdegotti ja NSR sámi sirddolašvuođaplána báikkálaš servodagaid, báikeovdáneami ja ealáhusovdáneami birra ieža barggu vuodđun Sámedikkis.

MEARRÁDUS EVTTOHUS | FORSLAG TIL VEDTAK:

NSR lea meannudan sámi ealáhusovdáneami ja háliida čujuhit dáid čuoggáide:

- NSR konstatere ahte dálkkádatrievdamat ovddastit dan stuorámus áitaga olmmošvuhtii, erenomážit árttalaš guovlluin, ja nu maiddá álgoálbmogiidda. Resurssat dálkkádatheivehemiide ja resurssat sihkkarastin dihte ahte álgoálbmotvuoigatvuođat ja olmmošvuoigatvuođat vuhtiiváldovuvvojit lea min buohkaid váldoášši áiggis go leat stuora hástalusat dálkkádatrievdamiid dihte, pandemiija dihte ja sihkarvuođapolitihka dihte.
- Sámi guovllu ealáhusovdáneami mihttu ferte leat sihkkarastit sámi servodagaid ovdáneami, sihke gielalaččat, kultuvrralaččat ja riektesihkarvuođa ektui. Ovdáneapmi ii ábut mearkkašit sámi boahtteáiggi heaittiheapmi.
- Sámedikki doaibmaguovllus leat 30 suohkana ja suohkanoasi. Dasa lassin fertejit ealáhusváikkuhangaskaoamit dahkkojuvvot eambbo olahannuiddun lullisámi álbmogii. Viiddis ja bistevaš gullelašvuohta guvlui, main sierra definerejuvvon sámi guovllut rasttildit sihke suohkan-, fylka- ja riikarájiid, fertejit nannejuvvot ja jotkojuvvot. Olu báikkat ásahuvvojedje ja olbmot sajáiduvve sámi báikegottiide olu ovdal go riikarájit bohte Sápmaí. Dat mielddisbuktá ahte sámi lahkonanvuohki regionála ovdáneapmaí álgá dainna ahte dohkkehit sámi ássama viiddis ja bistevaš gullelašvuođa guvlui, dohkkehit sin árbevirolaš máhtu ja kulturárbbi ovdáneami, ja maid guhkitáiggi gullelašvuohta mearkkaša iešguđetge sámi joavkkuid ipmardussii dasa movt iešguđetge sámi joavkkut ieža áddejit regionála ovdáneami ja maid sii háliidit dainna olahit. Sámedikki doaibmaguovlu lea vuolggasadjin sámi sisdoalu nannemii boahtteáiggi regionála ovdáneamis.
 - Doaibmaguovlu sáhtta viiddiduvvot go lea vejolaš eambbo ruhtadit ealáhusovdáneami Sámedikki bušeahta siskobealde.
 - Bargojuvvo sihkkarastit guoddevaš ealáhusovdáneami mii ovddida sámi kultuvrra, ja nanne sámi báikkálaš servodagaid ja ássama Sámedikki doaibmabijuiguin.
 - Sihkkarastit ahte sámi álggaheaddjit ja fitnodagat geavahit regionála, nationála ja internationála ruhtadanortnegiid mat gávdnojit lea vuoruhuvvon ángiruššansuorgi sámi ealáhusovdánahttimis. NSR oaivvilda ahte Sámedikki doarjjaortnegiin lea dárbu vuhtiiváldit geográfalaš variašuvnnaid ja nannoseappot čatnat daid regionála politihkalaš doaibmabijuide.

- Doaibmaguovllu barggut gusket rávvagiidda maid OECD lokte raporttas «Linking the Indigenous Sami People with Regional Development in Sweden». Earret eará bohtá ovdan čielga dárbu nannet sámi perspektiivva regionála ovdánahttinstrategiijain main dieđu háhkan ja sámi perspektiivvaid sajáidduhttin guoddevaš ovdáneami ektui, váldojuvvojit mielde regionála proseassaide. Dat buvttášii ođđa bargosajiid ja ealáhusovdánahttima.
- Ferte ásahuvvot substansiála foanda sámi ealáhusovdánahttimii, unnimusat 500 miljovvna. Foanda ferte hálldašuvvot eamiálbmogiid árvvuid vuođul ja guoddevaš ealáhusovdánahttima vuođul mii árvvusatná álgoálbmotvuoigatvuođaid ja olmmošvuoigatvuođaid. Dát foanda galgá hálldašuvvot ON guoddevašvuođa mihttomeriid vuođul ja galgá ovddidit ealáhusovdánahttima ja innovašuvvnaid mat nannejit sámegeiela, sámi kultuvrra ja servodaga. NSR bivdá Sámedikki ja guovddáš eiseválddiid stáhtain ovttasbargat dán foandda ásahemiin, mii galgá hálldašuvvot riikarájiid rastá.
- NSR lokte álgoálbmogiid biebmosiikarvuođa dehálašvuođa. Coalition for Indigenous peoples food systems ásaheapmi ON: olis vuoruhuvvo, ja bargojuvvo dan ovdii ahte Arctic indigenous food summit lágiduvvo Sámis viđa jagi siste.
- Sápmelaččat, Sámi Parlamentáralaš ráđi ja Sámedikki bokte, fertejit vuoruhit oassálastima World Indigenous Business Forumas nannen dihte barggu fitnodagaid servodatovddasvástádusa álgoálbmogiid ektui, ja ovddasvástádusa vuhtiiváldit álgoálbmogiid vuoigatvuođaid oassin olmmošvuoigatvuođain.
- NSR oaivvilda ahte fertejit dahkkojuvvo analysat dálá bargofámu dárbbuin ja gelbbolašvuođadoaibmabijuin buoridan dihte sámi báikkálaš servodagaid bargofámu dárbbuid.
- NSR áigu erenomážit loktet dárbbu vuoruhit doaibmabijuid mat sihkarastet kvalifiserejuvvo oahpaheddjiid, mánáidgárdeoahpaheddjiid ja dearvvašvuođabargiid.
- NSR fuomášuhtta ahte priváhta bargosajit galget bálvalit báikkálaš ja regionála gálvvuid ja bálvalusaid dárbbuid. Eksporta ektui ferte unnimusat 20 % ovtta guovllu (priváhta) bargosajiin vuođđuduvvot eksporteremii olggos riikkas/Sámis. Lávdegoddi oaidná dárbbu ovdánahttit sámi strategiijaid goappeš heivehemiide, EU metodihka jierbmás spesialiserema vuođul, mii sisttisdoallá dálá buriid beliid nannema.
- NSR áigut fuomášuhttit dárbbu SADDAi, sámi designa, duoji ja arkitektuvrra guovddážii, DOGA ja NODA modealla vuođul. Lea lunddolaš jurddašit sáhtášii go Duodjeinstituhta ovdánahttit viidát guovddážin.

- NSR oaiivilda ahte Sámi allaskuvla ferte oažžut vejolašvuoda ovdánahttit oahppofálaldagaid ja dutkama mat gusket ealáhusovdánahttimii, fidnohuksema ja innovašuvdnii, lassín otná fálaldagaide mat gusket boazodollui ja duodjái. Berre árvvoštallojuvvot ásaht sámi ealáhusinstituhta allaskuvlii. Sámi allaskuvla ferte oažžut guovddáš rolla ealáhusaid ja bargovuogádagaid ovdánahttimiin mat vuodđuduvvojit sirkulara, guoddevaš ekonomii ja ođasmahtti resurssaid buoret ávkkástallamii.
- NSR áigu fuomášuhttit ahte lea dehálaš ovddidit sámi fidnohuksema ja álgoálbmogiid smávva fitnodagaid ovdánahttima nannosit ovttasbargguin ja ahte dát ferte dáhpáhuvvat čađa gaskka oahppoáigodagas ja ovddiduvvot erenomáš doaibmajuid ja systemáhtalaš doaimmaid bokte guhkit áiggi badjel.
- NSR áigu bargoahtit sámi báikkálaš servodagaid ovdánahttimiin NSR sámi sirddolašvuodáplána ja NSR bargosadjelávdegotti rávvagiid vuodul. Sierra systemat sámi nuppástusregiovnnaide berrejit ovdánahttojuvvot, sámi báikkálaš servodagaid vuodul, main guovddáš oassi lea sámegiela ja kultuvrra systemáhtalaš revitaliserenbargu, lassín ealáhusovdánahttimii. Báikeovdánahttin, báikkálaš servodatovdánahttin ja dorvvolaš ássan- ja bajásšaddaneavttut, main sierra ovdamunit geavahuvvojit ja ovdánahttojuvvot, lea dehálaš boahpteáiggi sámi servodagaid gáhttemii ja ovdánahttimii. NSR bivdá ahte sámi nuoraid ássanbáikkiid sávaldagat guorahallojuvvot dárkileappot.